

Intervju

Davorin Kračun

Prehitevanje plač v javnem sektorju bi bilo nezdravo

Vojko Flegar,
Tomaž
Klipšteter
FOTOGRAFIJA
Jaka Gasar

EDTEM KO SO PREDVSEM SINDIKATI JAVNEGA SEKTORJA PREPRIČANI, da bi se morala gospodarska rast zadnjih dveh let poznati tudi pri plačah, je fiskalni svet pred mesecem dni kot kritičnega ocenil tako letošnji proračun kot predlagani proračun za leto 2019, za zadovoljivega pa je ocenil le vmesnega za leto 2018.

Drugače rečeno: fiskalni svet, ki ga vodi Davorin Kračun, je menil, da je vlada pri omejevanju proračunskih izdatkov še premalo prizadevna.

Komaj kaj bi lahko bilo bolj simbolično od dejstva, da ima predsednik fiskalnega sveta Kračun svojo pisarno v mariborskem uradu finančne uprave oziroma Fursa. Torej tam, kjer zagotavljajo polnjenje prihodkovne strani proračuna. Prihodki pa, neutrudno ponavlja dolgoletni profesor na mariborski ekonomsko-poslovni fakulteti, nekdanji zunanji minister in veleposlanik Davorin Kračun, predsednik fiskalnega sveta s petletnim mandatom (v njem sta poleg polno zaposlenega predsednika polovično zaposlena še člana Alenka Jerkič in Tomaž Perše, od tega meseca pa ima tudi štiri strokovne sodelavce), nikoli ne smejo biti nižji od izdatkov države, če ta hoče – glede na pakt stabilnosti in zakon o fiskalnem pravilu pa tudi mora – vzdrževati dolgoročno strukturno ravnovesje in s tem zagotavljati vzdržnost javnih financ.

Z zakonom o fiskalnem pravilu iz leta 2015 ustanovljen fiskalni svet je povsem drugačne narave kot njegov istoimenski predhodnik, ki je imel zgolj posvetovalno vlogo. Sedanji fiskalni svet je namreč »neodvisen in samostojen državni organ, ki nadzira vodenje javnofinančne politike« oziroma spremlja »izvajanje fiskalnega pravila, srednjeročno uravnoteženih prihodkov in odhodkov brez zadolževanja«.

Gospod profesor, pred mesecem dni je fiskalni svet, ki ga vodite, za proračunska predloga za naslednji dve leti menil, da sta le deloma skladna s fiskalnimi pravili. Zakaj, na kratko, in ali je vaša ocena medtem že sprejetih proračunov kaj drugačna? Naše stališče se tudi po sprejetju proračunov ni spremenilo, kajti spremembe, ki sta

jih doživela v parlamentarnem postopku, niso bile takšne, da bi vplivale nanju. Proračuna torej do neke mere ustrezata fiskalnemu pravilu, v pomembnih točkah pa obstaja razhajanje, zlasti glede proračuna za leto 2019. Pri tem je bilo naše izhodišče to, da se slovensko gospodarstvo še ne pregreva. Osnovni makroekonomski kazalniki namreč do leta 2019 ne kažejo na pregrevanje: večji porast inflacije ni predviden, tekoči del plačilne bilance naj bi ostal pozitiven, stopnja brezposelnosti se ne bo občutneje znižala, razmerje med prihranki in investicijami je še vedno na strani prihrankov... Po drugi strani pa izračun proizvodne vrzeli po nekaterih metodologijah že kaže na pregrevanje. Kriterij pregrevanja je določen pri proizvodni vrzeli v višini nad 1,5 odstotka bruto družbenega proizvoda (BDP). Metodologije izračunavanja proizvodne vrzeli so različne, po večini drugih pregrevanja še ni. Glede fiskalnega napora ...

Aha, fiskalni napor. Naj citiram iz ocene fiskalnega sveta: »Zato bi morala Slovenija v letih 2017 do 2019 dosegati povprečni letni strukturni napor najmanj 0,6 odstotne točke BDP. Z izpolnjevanjem takšnega napora v letih 2018 in 2019 bi moral biti ustrezen strukturni presežek v višini najmanj 0,25 odstotka BDP dosežen že v letu 2019.« Kako bi običajnemu smrtniku prevredli to latovščino oziroma kaj ste mislili s tem?

Politika se hvali s tem, da prihodnje leto pričakujemo pozitiven fiskalni saldo, vendar gre tu za tekoči saldo, medtem ko je za dolgoročno vzdržnost javnih financ pomembno strukturno ravnovesje, ravnovesje med prihodki in izdatki sektorja država, v normalnih cikličnih pogojih oziroma na daljši rok. Za Slovenijo je zaradi demografskih pritiskov za ohranjanje dolgoročne vzdržnosti javnih financ pravzaprav potreben celo rahel strukturni presežek.

Kar pomeni? Glede na to, da imamo trenutno gospodarski razcvet, se pričakuje nominalni presežek, in ta mora biti zadosten, da bi zagotovil manjše izdatke od prihodkov tudi v časih, ko gospodarska rast ne bo tolikšna. Gre torej za načelo proticiklične fiskalne politike. V dobrih časih naj bo presežek, da bi v slabih časih imeli zadostne rezerve. Če pogledamo stanje tekočega salda v zadnjih letih, ugotovimo, da je po letu 2007 ta izkazoval primanjkljaj, in v tem času je javni dolg s 30 odstotkov BDP narasel na 80 odstotkov. Če javni dolg tako hitro narašča, pa lahko pride do dolžniške pasti: država ne more več normalno nastopati na finančnih trgih. To se je, recimo, zgodilo Grčiji. Tudi Slovenija je bila leta 2013 v kritičnem položaju, zahtevane obrestne mere na njene obveznice so narasle čez sedem odstotkov.

Po vašem mnenju država torej očitno ne varčuje dovolj, če ne že kar zapravlja. Tukaj ne gre za varčevanje, ampak za vzdrževanje fiskalnega ravnovesja na dolgi rok. Zdaj, ko BDP narašča, je seveda logično tudi naraščanje javne porabe. Vendar mora biti dinamika tega naraščanja nekoliko nižja od stopnje naraščanja javnih prihodkov, merilo pa vsebujejo fiskalna pravila.

Najbrž bo vladi v volilnem letu težko brzdati izdatke. Pritisni na vlado so v tem pogledu seveda močni in tudi politično artikulirani. Zato je vlada vedno v težkem položaju, ko mora prepričati parlament, naj sprejme ustrezen proračun. Vendar tudi vsak posameznik lahko zapravi le toliko, kolikor zasluži. Podobno je v fiskalni politiki: javni izdatki morajo biti na daljši rok pokriti s prihodki.

Posameznik ni isto kot narodno gospodarstvo. Ni povsem isto, zaradi teorije multiplikatorjev. Keynesijanska teorija je zelo simpatična, ker pravi, da vsako dejanje porabe spodbudi verigo sekundarne porabe, kar pripelje do povečanja BDP, saj so izdatki enim prihodki drugih. To drži, vendar predvsem v razmerah velike, zaprte države. Majhna država pa je zelo odvisna od uvoza, zaradi česar večina sekundarne porabe ne vpliva na povečanje BDP, temveč se prelije v tujino oziroma poveča uvoz. Če po drugi strani realno gospodarstvo izvoza ne povečuje dovolj, nastane neravnovesje oziroma ena od oblik pregrevanja.

Poglejmo konkreten in svež primer: vlada se je prejšnji teden najprej namenila povišati plače predstojnikom javnih zavodov, nato pa je točko umaknila z dnevnega reda. Proračunski izdatek za to ni bil videti visok, vendar si je vlada v zadnjem trenutku premislila zaradi drugih odprtih plačnih vprašanj v javnem sektorju, katerih vrednost se vrti okrog 100 milijonov evrov. Kolikšen je manevrski prostor vlade v pogajanjih o postopni odpravi varčevalnih ukrepov s sindikati javnega sektorja?

Minimalen, saj, kot rečeno, proračunski načrti že zdaj ne ustrezajo v celoti fiskalnim pravilom. Prostor bi se lahko ustvaril le z zadrževanjem izdatkov na drugih področjih. Poleg tega so plače v realnem sektorju razmeroma stabilne. Prehitevanje plač v javnem sektorju bi bilo nezdravo. Določeno višanje plač je razumljivo, vendar je treba upoštevati, kolikšno je lahko glede na realni sektor. Predvsem pa bi bilo treba politiko plač v javnem sektorju reševati celovito, ne le s parcialnimi višanji plač, ter povrniti plačam tudi stimulativno vlogo za tiste zaposlene v javnem sektorju, ki svoje delo opravljajo dobro. Drugi kriterij je namreč ta, da rast plač ne sme prehitovati rasti produktivnosti. Praviloma v zasebnem sektorju ta izračun v normalnih razmerah upošteva.

Ker so naslednje leto parlamentarne volitve, bo vladna koalicija gotovo bolj dovzetna za različne zahteve, če se ne bo kar sama poskušala prikupiti volilcem. Kaj bo v teh primerih storil fiskalni svet?

Fiskalni svet je neodvisen in njegov cikel ni vezan na političnega. V tem času je lahko fiskalni svet močna opora vladi in parlamentu za razumno ravnanje. Je pa res, da je vprašanje, v kolikšni meri lahko fiskalni svet svoja stališča uveljavlja. Za razmerje med vladami in fiskalnimi sveti v EU namreč velja načelo *comply or explain*, kar pomeni, da se vlada mora držati stališč fiskalnega sveta. Če se ne, mora pojasniti, zakaj ne, razsodnik pa je parlament. Na koncu je torej odločitev vedno politična. O tem se pogovarjamo na sestankih neodvisnih fiskalnih institucij v EU. Kako stališčem fiskalnega sveta zagotoviti večjo težo, je

skupen problem. Vlada lahko stališče fiskalnega sveta zavrne, sam pa del rešitve vidim v tem, da si fiskalni svet vzpostavi dovolj verodostojnosti in prepoznavnosti, zaradi česar se bo vlada tudi zaradi javnega mnenja vedno težje odločala za zavračanje stališč fiskalnega sveta. Je pa tako, da se vlade ponekod za stališča fiskalnega sveta sploh ne zmenijo, medtem ko imamo mi redno komunikacijo z vlado ...

... z javnimi sporočili, stališči oziroma ocenami. Ali imate morda tudi neposredne stike s predsednikom vlade ali finančno ministrico? In, drugič, ne bi preveč močan položaj fiskalnega sveta pomenil dodatnega prenosa pristojnosti na v bistvu še eno nevoljeno institucijo, poleg centralne banke, ne glede na to, da ustrezne zakone v obeh primerih sprejema parlament in tudi kadriruje vodilne?

Z ministrstvom za finance in z uradom za makroekonomske analize in razvoj imamo sklenjena sporazuma o sodelovanju, tako da ...

Banka Slovenije? Z Banko Slovenije takšnega sporazuma še nimamo, bi pa utegnili biti koristen za obe strani. Na koncu gre za to, v kolikšni meri si lahko vlada po njenem mnenju glede na politične razmere privoščiti strogo fiskalno politiko. Fiskalni svet v tem pogledu ni omejen, mora pa ocenjevati dolgoročno vzdržnost javnih financ in s tem ciljem predlagati odpravo morebitnih neravnovesij.

Naj vprašam drugače: če bi, hipotetično, sindikati javnega sektorja izsilili povečanje plačne mase za, recimo, 150 milijonov evrov,

bi vi klicali finančno ministrico? Bi šli v javnost in rekli, da to ni razumno? Ne, posamezni ukrepi so stvar vlade, ker so politična odločitve. Struktura izdatkov je politična odločitev in tukaj mora imeti vlada manevrski prostor. Za nas je odločilen strukturni položaj, ki je odvisen tudi od skupnega obsega izdatkov.

Na začetku ste omenili pregrevanje gospodarstva. Lahko malce razložite, za kaj gre? In tudi to, zakaj so tolikšne razlike v oceni pri kazalniku, ki je tako zelo pomemben za sprejemanje pravnih makroekonomskih odločitev. Proizvodna vrzel je razlika med potencialnim in dejansko doseženim BDP. Potencialni BDP je tisti, pri katerem so zmogljivosti izkoriščene, stopnja brezposelnosti pa je najnižja vzdržna. Glede na stagnantne oziroma razmeroma nizke stopnje rasti slovenskega BDP do leta 2016 evropska komisija ocenjuje, da lanska in letošnja stopnja rasti presega zmožnosti slovenskega gospodarstva. Ne bom se spuščal v podrobnosti metodologije, vendar, kot sem že dejal, po naši oceni še ni prišlo do pregrevanja in izrazitejša restriktivna fiskalna politika še ni potrebna. Je pa treba v danih razmerah končati s fiskalno politiko, pri kateri so javni prihodki nižji od javnih izdatkov. Tudi letos se je neto zadolževanje povečalo, čeprav drži, da se je delež javnega dolga v BDP zmanjšal predvsem zaradi rasti BDP. A v resnici se bo obseg javnega dolga začel zmanjševati šele takrat, ko bodo prihodki dolgoročno presegali izdatke. Naj ponazorim že uvodoma rečeno: če so proračunski izdatki devet milijard evrov, morajo biti tudi prihodki tolikšni, vendar ne le takrat, ko imamo izjemno gospodarsko aktivnost, ki jo izkazuje visoka stopnja gospodarske rasti. Problem fiskalnega načrtovanja je seveda v tem, da so izdatki določeni za leto vnaprej, prihodki pa so odvisni od gospodarske aktivnosti, so torej odvisni od konjunktura in zato negotovi.

Vendar: kako naj ob tolikšni razliki v oceni proizvodne vrzeli med vami in evropsko komisijo – pa tudi drugih kazalnikov, kakršna sta v skladu z zakonom o fiskalnem pravilu in

Čče država ni sposobna na dolgi rok s prihodki pokriti izdatkov, je nekaj narobe.

z evropskim paktom stabilnosti naravna brezposelnost ali potencialna raven BDP – ravna jo politični odločevalci? Ali niso ti kazalniki malce vuđu ekonomija? Nekaj je jasno: če država ni sposobna na dolgi rok s prihodki pokriti izdatkov, je nekaj narobe. Vse drugo so pripomočki za oceno. Ocena pregrevanja temelji na potrebi po proticikličnosti fiskalne politike. To pomeni, da je v časih gospodarskega pojanjanja poleg delovanja tako imenovanih avtomatskih stabilizatorjev – tipičen primer teh je nadomestilo za brezposelnost – potrebna fiskalna injekcija, dodatno povpraševanje. Zato mora imeti država zadostne rezerve, da prebrodi neugodne razmere in zagotovi normalno delovanje države. Če je njena fiskalna politika dovolj kredibilna, da na finančnih trgih ne vzbuja dvomov, tudi morebitno povečanje zadolženosti pripomore k premostitvi začasnih težav. Slovenija pa ima dolgoročno še demografski problem, staranje prebivalstva. Že zato bi moral biti strukturni presežek Slovenije med dvema in tremi desetinkami odstotka.

Katera država je v zgodovini to že dosegala? Po trenutnih ocenah evropske komisije je na podlagi njene metodologije v letu 2016 strukturni presežek dosegala okoli tretjina držav EU. Med njimi so Nemčija, Malta, Luksemburg, Nizozemska, Češka in Švedska. Gotovo je res, da imajo manjše razmere glede ustvarjanja presežka manjši manevrski prostor. ZDA, na primer, nimajo težav s prodajo obveznic, ne glede na zadolžitve. Grčija si tega ni mogla privoščiti. Sloveniji se je podobnim posledicam uspelo izogniti, tudi z interno devalvacijo, torej zmanjšanjem domače porabe ...

... in zamrznitvijo plač.

... kar je med drugim omogočilo obnove in izvoznega cikla in s tem rast BDP.

Prej ste omenili staranje prebivalstva. Koliko nujna je po vaši oceni še ena pokojninska reforma in kaj bi morala prinesiti? Pozitivni učinki prejšnje pokojninske reforme reforme iz leta 2012 bodo po ocenah splahneli do leta 2020. Problem slovenskega pokojninskega sistema je prevlada dokladnega sistema, medtem ko je drugi stebel pomanjkljivo davčno podprt, tretjega pa zaradi nerazvitosti finančnega trga skoraj ni. Večsternost bi bila ena smer reforme. Druga pa je stabilizacija razmerja med številom upokojencev in zaposlenih, kar glede na podaljšano pričakovano življenjsko dobo pomeni tudi večanje aktivnosti starejših in podaljševanje delovne dobe. Pri tem pa ne gre toliko za togo določanje upokojitvene starosti, pomembnejše je stimuliranje zaposlovanja starejših, pri čemer je Slovenija na repu držav EU. Saj znanje in izkušnje pri delodajalcih tudi nekaj štejejo, le omogočiti je treba njihovo uporabo. So pa to spremembe, ki se bodo postopno uvajale v naslednjih dveh, treh desetletjih, vendar se jih bo nujno treba lotiti čim prej.

Problematika upokojevanja se vas je – vsaj do imenovanja v fiskalni svet – dotikala tudi osebno. Na EPF so vam z argumentom, da brez vas izobraževalni proces ne more teči, večkrat podaljšali delovno razmerje, zdaj pa vam do izteka mandata na fiskalnem svetu upokojitev ne grozi več, saj zasedate voljeno pozicijo. Kako odgovarjate na že večkrat izrečen očitek, da starci mladim onemogočate zaposlitev in napredovanje, ker se oklepate služb in položajev? Pokojninska reforma seveda ni možna brez ustreznih ukrepov na trgu dela in ukrepov, ki bi omogočali zaposlovanje starejših. Tu nam ni treba orati ledine, razvite države so že pokazale, kako je treba ukrepati. Res pa je tudi, da morajo obstajati ustrezne varovalke zoper prehitro širjenje javnega sektorja. Parkinsonov zakon še zmeraj velja. Vendar je prav čas gospodarske konjunktуре tisti, v katerem se odpirajo delovna mesta v zasebnem sektorju, in ni treba z zaposlovanjem v javnem sektorju zniževati brezposelnosti.

V Sloveniji ta čas BDP raste hitreje kot produktivnost, a podoben trend doživljajo tudi številne druge države. Kaj to dolgoročno pomeni za rast plač? Rast produktivnosti je dejansko v korelaciji z rastjo BDP, vendar je pomembno upoštevati tudi to, da mora država odpraviti birokratske ovire za lažje gospodarjenje.

Niž lažjega.

Haha, ja. V mnogih primerih vidimo, da gospodarske pobude naletijo na velike sistemske ovire. Poglejte primer Magna. Seveda je jasno, da je treba skrbeti za okolje in da je prostor dragocen. Če pa predpise tako zapletemo, da mora država za eno malo večjo naložbo sprejeti poseben zakon, to kaže, da je nekaj narobe. Spodbujati bi morali vse naložbe, seveda pod pogojem, da ne onesnažujejo okolja in da spoštujejo prostorsko ureditev. Več je primerov – denimo vetrne elektrarne – ko se naložbeniki soočajo s pretiranimi ovirami. Drugi dejavnik, ki je nujen za rast produktivnosti, o kateri sem govoril, pa je izobraževanje.

Ko že govorite o naložbeniku prijaznem okolju – so za takšno okolje nujne tudi državne subvencije? Ne. Državne subvencije so eksces in so le dokaz, da okolje investitorjem ni dovolj prijazno. Subvencije so v nasprotju z vsako ekonomsko logiko. Naložbenik mora investirati v skladu s svojimi zmožnostmi, država pa mora vzpostaviti razmere, v katerih lahko to normalno počne.

Drugi dejavnik, ki je nujen za rast produktivnosti, je izobraževanje. Kako v tem kontekstu komentirate napoved vlade, da bo »celih« pet milijonov evrov dodatno namenila financiranju znanosti in raziskav? Ne morem soditi posameznih proračunskih segmentov, ker bi pri vsakem bržkone prišli do ugotovitve, da je podvrednoten.

Da so podvrednoteni, so znanstveniki zase že dokazali. Drži, a tudi na drugih področjih je možno argumentirati podobno. Primer: financiranje obrambe, ki ne dohaja naših zavez Natu.

Predlagam, da ne mešamo izobraževanja in obrambe. Ne mešam, lahko govorimo tudi o zdravstvu, ki se sooča s pre nizkimi prispevki, in tako naprej, da ne govorimo o revščini in pre nizkih socialnih transferjih. Povsod je možno argumentirati podhranjenost financiranja. Obenem je veliko vprašanje, ali bi dosegli politično soglasje za 10-odstoten dvig davkov, s katerim bi »rešili« tovrstne probleme. Tudi zato, ker bi takšen dvig škodil prijaznosti našega gospodarskega okolja.

Vojška nas ne bo dolgoročno hranila, o zdravstvu bi lahko razpravljali, a izrecno smo vas vprašali za izobraževanje, znanost in raziskave, za katere je nesporno, da pospešujejo ustvarjanje novih delovnih mest. Morali bi se hkrati vprašati, ali so na področju znanosti in izobraževanja že porabili vse notranje rezerve. Ali racionalno porabljajo razpoložljiv denar. Zgolj povečanje proračuna ne rešuje problema nekega sektorja javne porabe. Dolžnost tistih, ki razpolagajo z javnimi proračunskimi sredstvi, je tudi njihova racionalna poraba. Prioritete med različnimi področji pa spadajo med najpomembnejše politične odločitve, le da je skupni obseg porabe limitiran.

Naj vprašam še enkrat, malce drugače. Slovenski osnovnošolci se v mednarodni raziskavi Pisa uvrščajo v neko solidno zgornje povprečje. Je to dovolj za malo državo, ki je tako odvisna od izvoza in ki hkrati »izvaža« toliko svojega mladega možganskega trusta? Dejavniki kakovostnega razvoja so velikokrat zanemarjeni. Politični odločevalci so dolžni proračunske izdatke razporediti tako, da bo država lahko zagotovila kakovosten razvoj. Na koncu pa ne more porabiti več, kot dolgoročno ustvari.

Nemčija še nikoli imela toliko zaposlenih kot zdaj – 44,5 milijona so jih našli, 668.000 več kot leto prej. Rast generirajo predvsem redne zaposlitve v storitvenih panogah. Vemo, kako zelo je Nemčija pomembna za slovenski BDP: koliko časa še lahko traja nemški razcvet in kaj bi njegov konec pomenil za slovensko gospodarstvo?

Nemčija je naš glavni izvozni trg, zato je nemški razcvet za nas pomemben. Nenazadnje se je naše gospodarstvo začelo spet ogrevati dobro leto po tem, ko se je Nemčija izvila iz primeža krize. Za nas in tudi za preostalo Evropo je zelo pomembna. Po drugi strani pa je izpostavljena različnim globalnim tveganjem, ki v Sloveniji niso vidna na prvi pogled. Denimo brexit. Slovenski izvoz v Veliko Britanijo neposredno ni posebno visok, posredno prek Nemčije pa je seveda pomembnejši. Zato je tudi za nas pomembno, kako se bodo iztekla pogajanja EU z Združenim kraljestvom. Potem je tukaj ameriški protekcionizem, s sloganom predsednika Trumpa: »America first!« Grožnje z omejitvami uvoza za Slovenijo neposredno niso pereče, saj naš izvoz v ZDA ni tako velik. Nemški in evropski pa je. Če bi protekcionizem postal standard v mednarodnih odnosih, bi se Sloveniji in vsem drugim majhnim izvoznim državam slabo pisalo. Tudi se toliko bolj pomembno, da se Evropa zoperstavi morebitnemu ameriške-mu protekcionizmu.

Tudi če ne upoštevamo Trumpa in njegove protekcionistične napovedi, se množijo bojazni, da je svet pred naslednjo krizo, morebiti celo hujšo kot pred desetletjem. Kako vi ocenjujete razmere?

Kriza je podobno kot prometna nesreča. Nikoli ne veš, kje te bo doletela.

Čakajte, čakajte. Niste prav ekonomisti tisti, ki trdite, da to zmorete? Nobelov nagradenec za ekonomijo Robert Lucas je imel leta 2002 govor na amerškem združenju ekonomistov in je dejal, da je človeštvo končno lahko prepričano, da razpolaga z dovolj instrumenti za preprečitev ponovitve depresije iz tridesetih let prejšnjega stoletja. Dobrih pet let kasneje pa se je zgodila, čeprav ta – tehnično gledano – ni identična tisti iz leta 1929, imata pa nekaj

Za Slovenijo je zaradi demografskih pritiskov za ohranjanje dolgoročne vzdržnosti javnih financ pravzaprav potreben celo rahel strukturni presežek.

skupnih potez. Ekonomija je dinamično dogajanje z mnogimi nepredvidljivimi dejavniki. Kdo bi si leta 2008 mislil, da so ameriške banke in njihovi papirji tako kontaminirani s slabimi naložbami.

Opozorila so bila, a jih nihče ni hotel slišati. Opozorila vedno obstajajo. Do krize lahko pride tudi zaradi zunanjih dejavnikov, kot je vojna ali naravna katastrofa. Krizo lahko sproži tudi to, da množica ljudi sprejme napačne odločitve zaradi napačne ocene. Ekonomist Arthur Pigou je to primerjal s tem, kako gredo ljudje drsat na zaledenel ribnik. Najprej gredo najbolj ju-naški, nato jih posnemajo manj pogumni, nazadnje pa sledi množica. In potem led zaradi prevelike teže počí.

Prav, pa uporabimo to metaforo. Ali pri vas obstaja bojazen, da bo globalni led počil v času vašega predsedovanja fiskalnemu svetu, ker bodo ekonomisti spet spregledali ali podcenili signale ter ukreпали prepozno ali celo napak? V naše ocene smo prepričani prav toliko kot vsi drugi, ki opravljajo gospodarske prognoze. Temeljijo na mnogih virih, na podlagi katerih smo v svetu prepričani, da imamo opraviti z robustno rastjo in da se naslednje leto ali dve ne bo nič spremenilo. Seveda pa ne vemo, kakšen peklenski stroj tiktaka pod evforijo s kriptovalutami. Morda lahko ta se-suje sistem svetovnih transakcij.

Še občutno večje tveganje je poplava denarja iz centralnih bank. Presežna likvidnost za zdaj še ne kaže ekscesov, ki smo jih doživeli na amerškem trgu nepremičnin v letih 2005 in 2006. Teh signalov pregretošči še ni.

Borzni tečajji niso signal? So, vendar še niso ekscesni, tečajji dosegajo vrednosti, podobne predkriznim. Seveda bo ključen prehod v nekoliko bolj restriktivno monetarno politiko. ECB se boji, da bi s tem ponovno sprožila recesijo, ker v južnem krilu EU rast še ni dovolj trdna. Obenem pa gre ameriški Fed v postopno rast obrestnih mer. Glede na to, da pri evropski monetarni politiki še čakamo na izdatnejše zmanjšanje njene ekspanzivnosti, je toliko bolj pomembno, da pri fiskalni politiki vlada disciplina.

O slovenskih plačah smo že govorili in jih lahko vključimo v širši okvir neenakomerne delitve blaginje. Pa s tem povežimo še pretakanje premoženja v davčne oaze in nebesa. Rajski dokumenti so med drugim znova izpostavili problem vse bolj neenake delitve blaginje. Multinacionalke letno v davčnih oazah utajajo za najmanj 600 milijard dolarjev dobičkov, izhaja iz nedavno objavljene študije. Kaj nam v tem kontekstu pove dejstvo, da politične volje oziroma soglasja za odpravo davčnih nebes oziroma oaz očitno ni niti v okviru EU?

Ta problem ni nov, nanj sta opozorila tudi Thomas Piketty in gibanje »1 odstotek«. Kar zadeva Slovenijo, je v globalnih razmerah še dokaj egalitarna. Vendar je dejstvo, da so slovenske plače rasle hitreje, kot je bilo evropsko povprečje. Kriza in recesija sta nato povzročili povečanje razlik, zdaj pa kaže, da se bo Slovenija zlagoma spet približevala povprečju EU. Tudi statistično tveganje revščine je pri nas manjše od evropskega povprečja. Seveda pa vsakdanje življenje kaže na veliko krivic in ogromno pojavov, ki jih v normalnih okoliščinah ne bi smelo biti.

Obenem pa slovenski milijonarji še nikoli niso imeli toliko premoženja kot danes, medtem ko se pri preostalih ni spremenilo skoraj nič. Realna slovenska povprečna plača je že skoraj desetletje realno negibna. Na dolgi rok se dviguje. Te razlike pa so malenkostne v primerjavi s tistimi, ki jih vidimo globalno. Vendar je to, koliko so take razmere opravile, filozofsko vprašanje. Kadar govorimo o svobodnem tržnem gospodarstvu, so razlike gonilo napredka, ljudi naj bi spodbujale, da si prizadevajo približati se zgornjim razredom. Kritiki bodo odgovarjali, da so ljudje bolj podobni hrčkom, ki vedno hitreje tečejo, a se zaradi tega kolo zgolj hitreje vrti, pridejo pa nikamor. Zgodovina pa je dokazala, da prisilni egalitarizem vodi v zaostajanje in rodi elito, ki skoči iz egalitarnosti še dosti višje kot tista elita, ki se oblikuje na trgu.

Objektiv, 25. novembra 2017

Ali ni paradoks, da vrhnje davčne stopnje v razvitih državah vseskozi padajo in naj bi se še zniževale, hkrati pa davčne oaze rastejo kot gobe pod dežju. Države se pravzaprav same odpovedujejo denarju.

Zniževanje progresivnosti dohodninskih stopenj je rezultat konservativne revolucije osemdesetih let, ki ji danes radi pravimo neoliberalizem, ko so ameriški ekonomisti ugotovili hiperregulacijo gospodarstva. Hkrati pa je elita to izkoristila za okrepitev svojih privilegijev. V ZDA je bila davčna stopnja za prihodke nad milijon dolarjev nekoč 80-odstotna. V okviru deregulacije je elita našla svoj interes. Ta kontroverza med bogato elito in socialno ozaveščenimi intelektualci se v ZDA še vedno kaže, tudi na volitvah. Progressivna davčna obremenitev je pomemben regulator gospodarstva in je zato koristna, če ni pretirana. Predvsem tudi zaradi dolgoročne vzdržnosti in ravnesja. Mogoče je svet ravnal narobe, ko je to regulacijo razhljal. Kar zadeva davčne oaze, pa dogajanje kaže na nezmožnost vzpostavitve globalne regulacije. Upam, da bo EU sposobna dovolj utrditi nadzor, da ne bo več prihajalo do takšnih anomalij.

Vendar te politične volje doslej ni bilo niti na območju EU. Obstajata dve teoriji. Ali jim je ušlo ali niso bili dovolj zainteresirani za ukrepanje.

Ali je Junckerju ušlo? Dvajset let mu je uhajalo v Luksemburgu? Ali pa se ni zavedal. V svobodnem tržnem sistemu se vedno pojavlja problem transparentnosti, zato je pomembna razumna regulacija.

Neskladnost davčnih sistemov je tudi eden od virov težav skupne evropske valute. Najbolj zagreti zagovorniki federalizacije EU bi rekli, da je edina rešitev fiskalna unija. A do tega je še daleč. V harmonizaciji pa je prava pot in ni nujno, da se konča v fiskalni uniji. Splošno sprejete fiskalne pravila je pomemben element te harmonizacije, ker preprečuje fiskalno neodgovornost. Tudi glede davčnih stopenj je EU dosegla pomemben napredek, a še zmeraj kaže, da je fiskalni damping možen. In to je treba preprečiti.

Kaj (še) manjka evru, da bi postal, recimo temu pogojno tako, stabilna valuta? Je druga svetovna valuta, ni pa mu še uspelo nadomestiti dolarja, ki ima sicer svoje slabosti zaradi ameriških deficitov. Vendar pa je Evropa pokazala, da tudi evro nima dovolj robustnih temeljev. Za države, ki so ga uvedle, je bil pomembna pridobitev, še posebej za države, kot je Slovenija. Kljub njegovim slabostim se ga izplača braniti in utrdjevati. Najpomembnejši naslednji korak je vzpostavitev bančne unije. S tem, da je fiskalno pravilo postalo standard, bo veliko ovir pri uresničevanju tega cilja odpadlo.

S svojim protekcionističnim pristopom ameriški predsednik Donald Trump potiska ZDA v vse bolj obrobno vlogo v mednarodnih gospodarskih odnosih in v ospredje se vse bolj približa Kitajska. Kako bi to utegnilo vplivati na Slovenijo?

Prezgodaj bi bilo govoriti, da je Kitajska že prevzela primat, trenutno je še prešibka. Trumpova politika predvsem slabi kredibilnost ZDA v vlogi vodilne sile v svetu. Če se spomnimo Amerike devetdesetih let: tedaj je vsem tranzicijskim državam predstavljala svetilnik demokracije. Bila je vzor, kako utemeljiti sistem na ekonomski svobodi in spoštovanju človekovih pravic. Tudi mir na Balkanu je bil dosežen šele takrat, ko so v spor posegle ZDA. Bushev pohod na Irak je to vlogo omajal in Obama jo je hotel obnoviti, a mu po neuspehu na Bližnjem vzhodu ni uspelo. Trump pa vodi ZDA v izolacionizem, s politiko iz dvajsetih let prejšnjega stoletja. »America first« vzbuja nezaupanje pri vseh preostalih partnerjih. Za zdaj je to samo še verbalna politika. Če se bodo te besede pretvorile v dosledno politiko in bodo ZDA zahvale privilegirani položaj v mednarodnih organizacijah, bo to slabo za vse. Bo pa to tudi pomemben izziv za EU, da se zave svojih potencialov, tega, da je po BDP in po tržnem potencialu lahko prva na svetu in da lahko igra pomembnejšo globalno vlogo.

TelekomSlovenije

ODLOČITA SE MODRO

MOBILNI PAKET DOSTOPNI A CENEJE ZA DVA

PRVO LETO VSAK ŽE OD

8,99 €*

/MESEC

Navdušite novega uporabnika za naš najpopularnejši mobilni paket **Dostopni A**, ki vključuje neomejene klice in sporočila ter **20 GB prenosa podatkov**, ki jih lahko porabite **doma** ali v **EU**. Tako si lahko prvo leto kar **oba** zagotovita nižjo naročnino.

4G+

www.telekom.si

*Naročniško razmerje s paketom Dostopni A lahko sklenejo novi ali obstoječi naročniki mobilnih storitev, ki so zasebni ali poslovni uporabniki. Paket Dostopni A vključuje neomejene pogovore in neomejene SMS-MMS-e v vsa slovenska omrežja, neomejene pogovore in SMS-e znotraj območja držav EU-tarif, 120 minut pogovorov iz Slovenije v EU-območje in 20 GB prenosa podatkov, ki jih je mogoče porabili v mobilnem omrežju Telekoma Slovenije ali v državah območja EU-tarif v okviru enega obračunskega obdobja. Neoprijetne količine se ne prenašajo v naslednje obračunske obdobje. Novoletna ugodnost prinaša znižano mesečno naročnino naročnikom paketov Dostopni A, B, C in Neodvisni B, ki v akcijskem obdobju od 15. 11. 2017 do 31. 1. 2018 pridobijo novega naročnika paketa Dostopni A, B, C ali Neodvisni B. Obstoječi naročnik kodo za znižano mesečno naročnino pridobi tako, da pošlje SMS s ključno besedo NOVOLETNA KODA na 1918. Pridobljeno kodo nato podari novemu naročniku, ki sklene naročniško razmerje z enim od omenjenih paketov. Ta nato kodo, ki jo je prejel od obstoječega naročnika, v SMS-sporočilu z vsebino NOVOLETNA XXXXXX (XXXXX pomeni kodo) posreduje na 1918. Ob izpolnitvi pogojev akcije se znižana mesečna naročnina aktivira na obstoječem in novem naročniškem razmerju, oba naročnika pa prejmeta potrditveni SMS. Ugodnost velja 12 mesecev od dneva aktivacije. Vozova ni pogoj za koriščenje ugodnosti. Novoletna ugodnost se izključuje z vsami obstoječimi popusti (razen s popustom Poveži in prihrani). V primeru spremembe paketa v paket, ki ni vključen v to akcijo, se ugodnost izključuje. Akcijska znižana mesečna naročnina paketa Dostopni A (8,99 EUR) je izračunana iz redne mesečne naročnine paketa z upoštevano novoletno ugodnostjo ter ugodnostjo Poveži in prihrani (-2 EUR). S sklenitvijo novega naročniškega razmerja se naročnikom zaračuna priključna taksa v višini 10,95 EUR, v primeru spremembe obstoječega mobilnega paketa v enega izmed navedenih paketov pa se zaračuna enkratni znesek v višini 10,95 EUR. Cene so v EUR z DDV. Za več informacij o Novoletni ugodnosti, ceniku drugih storitev, prodajni ponudbi paketa, obiščite www.telekom.si, Telekomov center, pooblaščen prodajno mesto ali pokličite 041 700 700 ali 080 8000. Telekom Slovenije, d. d., Ljubljana.